

2-MAVZU. FUTBOL BO‘YICHA OSIYO VA JAHON CHEMPIONATLARI, OLIMPIYA O‘YINLARI TARIXI.

AJRATILGAN SOAT-2

Asosiy savollar:

1. Futbol bo‘yicha osiyo va jahon chempionatlari tarixi.
2. Futbol bo‘yicha olimpiya o‘yinlari tarixi.

Mavzuga oid tayanch tushuncha va iboralar: OFK (Osiyo futbol konfederatsiyasi) kubogi 1956-yildan beri o‘tkazilib kelinmoqda. Gonkong mezbonligida o‘tkazilagan ilk musobaqada to‘rtta jamoa ishtirok etgan va yakunda Janubiy Koreya g‘oliblikni qo‘lga kiritgan (5-rasm). OFK ga bugungi kunda 48 ta mamlakat a‘zodir. O‘zbekiston ham 1992-yildan buyon OFK ga a‘zo bo‘lib, konfederatsiya tomonidan o‘tkaziladigan barcha musoboqalarda muvoffaqiyatli ishtirok etib kelmoqda.

5-rasm. OFK kubogining 1-g‘olibi Janubiy Koreya terma jamoasi.

1-asosiy savolning bayoni:

Osiyo kubogi musobaqasi birinchi marta [ikkinchi jahon urushi](#) tugaganidan keyin o‘tkazish taklif qilingan, ammo u 1950-yillarga qadar amalga oshirilmagan. 1954-yilda [Osiyo Futbol Konfederatsiyasi](#) (OFK) tashkil topganidan ikki yil o‘tib, [Gonkongda](#) o‘n ikki ta‘sischi a‘zodan yetti nafari ishtirok etgan birinchi OFK

Osiyo kubogi bo‘lib o‘tdi va bu turnir dunyodagi ikkinchi eng qadimgi qit’a musobaqasiga aylandi. Saralash bosqichida mezbonlar hamda Osiyo qit’asiing turli mintaqalari (Markaziy, Sharqiy va G‘arbiy Osiyo) g‘oliblari ishtirok etdi. Bu atigi to‘rtta jamoadan iborat turnir bo‘lib (6-rasm), 1960 va 1964-yillarda ham mavjud bo‘lgan format edi.

Group A								
Team	P	W	D	L	F	A	GD	Pts
KOREA REPUBLIC	3	2	1	0	9	6	3	5
ISRAEL	3	2	0	1	6	5	1	4
HONG KONG	3	0	2	1	6	7	-1	2
SOUTH VIETNAM	3	0	1	2	6	9	-3	1

Date	Time	Team A	Score	Team B
01 Sep,56		HONG KONG	2-3 (1-1)	ISRAEL
06 Sep,56		KOREA REPUBLIC	2-2 (2-0)	HONG KONG
08 Sep,56		KOREA REPUBLIC	2-1 (0-0)	ISRAEL
09 Sep,56		SOUTH VIETNAM	2-2	HONG KONG
12 Sep,56		ISRAEL	2-1 (2-0)	SOUTH VIETNAM
15 Sep,56		KOREA REPUBLIC	5-3 (3-2)	SOUTH VIETNAM

6-rasm. 1-Osiyo kubogi turnir jadvali.

[Janubiy Koreya](#) terma jamoasi musobaqaning dastlabki yillarida o‘zining mutloq ustunligini ko‘rsatdi, chunki mamlakat [1956](#) va [1960](#)-yillarda chempionlikni qo‘lga kiritgan. Bu Janubiy Koreyaning turnirdagi eng yaxshi yutuqlari bo‘lib qolmoqda.

Gonkong va Janubiy Koreya birinchi va ikkinchi musobaqalarga mezbonlik qilgandan so‘ng, Isroil [1964-yilgi Osiyo kubogi](#) mezboni etib saylandi. Oldingi ikki musobaqaning formatidan foydalangan holda, ushbu turnirda ham to‘rtta jamoa chempionni aniqlash uchun bitta guruhda g‘oliblik uchun kurash olib borishdi. Yakunda Isroil uchta g‘alaba bilan [Hindistonni](#) ortda qoldirib, turnir jadvalida birinchi o‘rinni egalladi. Ushbu format 1972 va 1976-yillarda oltita jamoaga kengaytirilishidan oldin 1968-yilda beshta jamoa qatnashgan edi.

1972-yildan boshlab final turniri ikki bosqichda o‘tkaziladi: guruh bosqichi va pley-off bosqichi. 2019-yildan beri har bir jamoa to‘rt kishilik guruhda uchta o‘yin o‘tkazadi, har bir guruhdan g‘olib va ikkinchi o‘rin egalari hamda uchinchi o‘rinni egallagan to‘rtta eng yaxshi jamoa pley-off bosqichiga yo‘l oladi. Pley-off

bosqichida o'n oltita jamoa 1/8 finaldan boshlanib, turnirning final o'yini bilan yakunlanadigan bir martalik musobaqada ishtirok etadi.

Janubiy Koreyaning yaqqol ustunligan so'ng katta sahnaga Eron chiqdi, u 1968, 1972 va 1976-yillarda ketma-ket uchta turnirda g'oliblikni qo'lga kiritdi, Eron birinchi va ikkinchi g'oliblikni qo'lga kiritgan vaqtda kubok mezbonligini qabul qilgan edi. Eron Osiyoda ketma-ket uch marta Osiyo Kubogini yutgan yagona terma jamoa bo'lib qolmoqda. 1972-yilgi final alohida e'tiborga molik bo'ldi (7-rasm), chunki u guruh bosqichi-pley-off bosqichi formati qo'llanilgan birinchi Osiyo kubogi bo'lib, keyingi turnirlarda biroz almashinish bilan kuzatilgan. [Isroil 1972-yilda arab-isroil mojarosi](#)(urushi) tufayli OFKdan chiqarib yuborilgan.

Final								
Date	Time	Team A	Score	Team B				
19 May,72	20:40	IRAN	2-1 a.e.t. (1-1,0-0)	KOREA REPUBLIC				
Semi-finals								
Date	Time	Team A	Score	Team B				
16 May,72	19:30	IRAN	2-1 (1-1)	KHMER REPUBLIC				
17 May,72	19:30	THAILAND	1-1 a.e.t. (0-0,0-0)1-2 PSO	KOREA REPUBLIC				
Group A								
Team	P	W	D	L	F	A	GD	Pts
IRAN	2	2	0	0	6	2	4	4
THAILAND	2	0	1	1	3	4	-1	1
IRAQ	2	0	1	1	1	4	-3	1
Date	Time	Team A	Score	Team B				
09 May,72	19:30	IRAN	3-0 (1-0)	IRAQ				
11 May,72	19:30	THAILAND	1-1 (0-1)	IRAQ				
13 May,72	19:30	THAILAND	2-3 (0-0)	IRAN				

3rd/4th Place Play-off								
Date	Time	Team A	Score	Team B				
19 May,72	19:30	THAILAND	2-2 a.e.t. (2-2,1-0) 5-3 PSO	KHMER REPUBLIC				
Group B								
Team	P	W	D	L	F	A	GD	Pts
KOREA REPUBLIC *	2	1	0	1	5	3	2	2
CAMBODIA *	2	1	0	1	5	4	1	2
KUWAIT *	2	1	0	1	2	5	-3	2
Date	Time	Team A	Score	Team B				
10 May,72	19:30	KOREA REPUBLIC	4-1 (1-0)	KHMER REPUBLIC				
12 May,72	19:30	KOREA REPUBLIC	1-2 (1-1)	KUWAIT				
14 May,72	19:30	KHMER REPUBLIC	4-0 (1-0)	KUWAIT				

7-rasm. 1972- yildagi Osiyo kubogi turnir jadvali.

1980-yildan 1988-yilgacha turnirda ishtirok etgan jamoalar soni o'ntaga yetdi, ammo G'arbiy Osiyo davlatlari 1980-yillarda o'z hukmronligini davom ettirdilar, [Quvayt 1980-yilda](#) o'z maydonida o'tkazilgan chempionatda Janubiy Koreyani 3:0 hisobida mag'lub etgan birinchi [arab](#) davlatiga aylandi. [Saudiya](#)

[Arabistoni](#), dastlabki yomon startdan so'ng, arab davlatlari saralash bosqichida o'zini ko'rsatishni boshladi, keyinchalik [1984](#) va [1988-yillarda Xitoy](#) va Janubiy Koreyani mag'lub etib, ketma-ket ikki marta Osiyo kubogini qo'lga kiritdi. Ikkala turnir ham Saudiya Arabistoni uchun har qanday yirik musobaqadagi debyut g'oliblik edi (8-rasm).

8-rasm. 1984-yildagi Osiyo kubogi g'olibi Saudiya Arabistoni terma jamoasi.

Saudiya Arabistonidan keyin yetakchilikni Yaponiya o'z qo'lga oldi. 1990-yilgacha [Yaponiya](#) asosan Osiyo futbolida kichik nom edi va mamlakat faqat 1988-yilgi turnirdan boshlab ishtirok etishni boshladi, Yaponiya birinchi marta qit'a futbol turnirida qatnashdi. Biroq, Yaponiya professional futbolga qadam tashlay boshlagani sari, mamlakat faqat favoritlar qatoridan joy olib kelmoqda. Yaponiya [1992-yilgi Osiyo Kubogiga](#) mezbonlik qildi, u sakkizta jamoa va ikki guruhga bo'lindi va u erda o'sha paytda amaldagi chempion bo'lgan Saudiya Arabistonini 1:0 hisobida mag'lub etib, mamlakatning birinchi yirik xalqaro musobaqadagi g'oliblikni qo'lga kiritdi.

1996-yilgi [OFK Osiyo Kubogi](#) musobaqani professionallashtirish jarayonida o'n ikkita jamoani tashkil etdi. Birlashgan Arab Amirliklari tomonidan o'tkazilgan ushbu musobaqada [mezbonlar](#) tarixda ilk bor finalga yo'l olishdi, ammo penaltilar seriyasida qatorasiga to'rtinchi Osiyo finaliga chiqqan Saudiya Arabistoniga yutqazib, kubokni qo'lga kiritishga olishmadi. Bu Saudiya Arabistoni uchun uchinchi Osiyo chempionligi bo'ldi.

2000-yilgi [OFK Osiyo Kubogida Livan o'zining birinchi Osiyo Kubogi turnirida mezbon sifatida ishtirok etdi va Saudiya Arabistoni yana finalga](#) chiqdi, ammo bu safar stadion Saudiya Arabistoni muxlislari bilan to'lgan bo'lsada finalda Yaponiya Saudiya Arabistoni ustidan 1:0 hisobida g'alaba qozondi. 2004-yildagi turnirda esa [Yaponiya](#) o'zida Osiyo kubogini saqlab qolish uchun kurash olib bordi, mezbon Xitoyga qarshi kechgan finalda 3:1 hisobida zafar quchdi. 2004-yilgi turnir e'tiborga molik bo'ldi, chunki guruh baxslarida ilk marta 16 ta jamoadan iborat bo'ldi va Saudiya Arabistoni ketma-ket beshinchi turnirda birinchi marta Osiyo Kubogi finalida ishtirok eta olmadi. E'tiborlisi shundaki ushbu turnirda O'zbekiston milliy terma jamoasi guruh baxslarida barcha raqiblarini (Iroq, Saudiya Arabistoni, Turkmaniston) mag'lub etib 100% lik natija bilan chorak finalga yo'l olishgan. Guruh baxslarida faqatgina mamlakatimiz vakillarigina shunday natija ko'rsata olishgan. Chorak finalda esa Bahrain bilan kechgan baxsda asosiy vaqtda 2:2 hisobi qayd etilib penaltilar seriasida 4:3 hisobida vakillarimiz imkoniyatni boy berishgan. 2004-yilgi Osiyo kubogida ishtirok etgan O'zbekiston milliy terma jamoasi tarkibidan quyidagi futbolchilar o'rin olishgan edi.

Asosiy tarkib: Safonov Yevgeniy Andrey Fyodorov, Mirjalol Qosimov, Akopyants Andrey, Server Djeparov, Soliev Anvarjon, Vladimir Shishelov, Alexander Geynrih, Timur Kapadze, Aliqulov Asror, Nikolayev Aleksey.

Zaxira tarkib: Ignatiy Nesterov, Koshelev Leonid, Shavkat Raimkulov, Holmurodov Zafar, Ildar Magdiyev, Shirshov Nikolay, Zeytullayev Ilyas, Marat Bikmayev.

Bosh murabbiy: Hans-Yurgen Gede (Germany)

2007-yilgi [Osiyo Kubogi 2006 yilda Okeaniya Futbol Konfederatsiyasini](#) tark etgan (tasodifan turnirga yo'llanmani qo'lga kiritgan birinchi jamoa bo'lgan) [Avstraliyaning](#) debyuti bo'ldi, shuningdek, ikkitadan ortiq davlat mezbonligida bo'lib o'tgan dunyodagi birinchi futbol musobaqasi bo'ldi. Davlatlar, Janubi-Sharqiy Osiyodagi to'rtta davlat (Vetnam, Tailand, Malayziya, Indoneziya) edi. Ushbu turnirda [Iroq](#) mamlakatda notinchlik hukm surishiga qaramay, Avstraliya,

Janubiy Koreya va Saudiya Arabistoni kabi terma jamoalarni magʻlub etib, Osiyo chempioni boʻldi.

[Avstraliya \(2006-yilda OFKga qoʻshilgan\) 2007-yildagi omadsiz debyutidan soʻng 2011-yilda Qatarda boʻlib oʻtgan OFK Osiyo Kubogida](#) finalgacha yetib bordi, ammo qoʻshimcha boʻlimlarda Yaponiyaga magʻlub boʻldi. Yaponiya toʻrtta marta chempionlik unvoniga ega boʻlgan Osiyo futbolining eng koʻp sovrindor jamoasiga aylandi. Qiziq tomoni bu turnir oldingi musobaqalardan farqli ravishda, futbolchilarning libos (forma) raqamlari 1 dan 23 gacha boʻlgan tartibni qoʻllagan birinchi Osiyo Kubogi sifatida tarixda qoldi.

Avstraliyaning 2011-yilgi Osiyo Kubogidagi muvaffaqiyatsiz ishtirokidan soʻng, OFK bu mamlakatga [2015-yilgi Osiyo Kubogi](#) mezbonligini berdi. Turnirda Avstraliya barcha raqiblarini magʻlubiyatga uchratib, yakuniy finalchi Janubiy Koreyani qoʻshimcha boʻlimlardan soʻng 2:1 hisobida magʻlub etib chempionlikni qoʻlga kiritdi. Bu chempionlik hozirgi vaqtgacha Avstraliya uchun Osiyo qitʼasidagi yagona titul boʻlib qolmoqda.

[2019-yilgi OFK Osiyo Kubogi](#) musobaqasida birinchi marta [videoyordamchi \(VAR, video assistant referee\) asistent hakamlardan](#) foydalanildi va turnir 24 ta jamoagacha kengaytirildi. Bundan tashqari, qoʻshimcha vaqtda toʻrtinchi almashtirishga ruxsat berildi. Qatar, Birlashgan Arab Amirliklari mezbonlik qilgan turnir [finalida](#) Yaponiyani 3:1 hisobida magʻlub etib, oʻzining ilk Osiyo chempionligini qoʻlga kiritdi. Turnirda BAAning Qatar muxlislarini mamlakatga kirishini taqiqlagani, shuningdek, ikki jamoaning [yarim finaldagi toʻqnashuvida ishqibozlar tomonidan maydonga qarata poyabzallar uloqtirilishi bilan](#) esda qolgan.

2023-yilgi OFK Osiyo Kubogi musobaqasi dastlab Xitoyda 2023-yilning 16-iyunidan 16-iyuliga qadar oʻtkazilishi rejalashtirilgan edi. 2022-yil 14-may kuni OFK Xitoyning [COVID-19 pandemiyasi](#) va Xitoyning “Zero-Covid” siyosati sabab turnirni Xitoyda oʻtkazmasligini eʼlon qilgan. 2022-yil 17-oktyabr kuni OFK musobaqani Qatarda oʻtkazilishini eʼlon qildi. Qatar [1988](#) va [2011-yillardagi mezbonlikdan](#) keyin uchta Osiyo Kubogiga mezbonlik qilgan birinchi davlatga aylandi. [Fors koʻrfazi mintaqasida](#) yozda havo haroratining yuqori boʻlishi va

Qatarning 2023-yilgi KONKAKAF Oltin Kubogida ishtirok etishi sababli turnir 2024-yilning 12-yanvaridan 10-fevraligacha ko‘chirildi. Turnirda yana bir bor Qatar chempionlikka ega chiqdi (9-rasm). Musobaqaning umumiy mukofot jamg‘armasi 14 800 000 AQSH dollarini tashkil etdi, huddi [2019-yilgi turnir kabi](#) Chempionlar 5 million AQSh dollari, ikkinchi o‘rin egalari esa 3 million AQSh dollari oladi. Yarim finalchilar 1 million AQSh dollari oladi. Barcha 24 ishtirokchi jamoa ham 200 000 AQSh dollaridan oladi.

28-yanvar – Al Rayyan (Ahmad bin Ali)

 Tojikiston	1 (5)
 Birlashgan Arab Amirliklari	1 (3)

29-yanvar – Al Rayyan (Khalifa)

 Iroq	2
 Jordaniya	3

28-yanvar – Al Rayyan (Jassim bin Hamad)

 Avstraliya	4
 Indoneziya	0

30-yanvar – Al Rayyan (Education)

 Saudiya Arabistoni	1 (2)
 Janubiy Koreya	1 (4)

31-yanvar – Doha (Abdullah bin Khalifa)

 Eron	1 (5)
 Suriya	1 (3)

31-yanvar – Doha (Al Thumama)

 Bahrayn	1
 Yaponiya	3

29-yanvar – Al Xor

 Qatar	2
 Falastin	1

30-yanvar – Al Vakrah

 O‘zbekiston	2
 Tailand	1

2-fevral – Al Rayyan (Ahmad bin Ali)

 Tojikiston	0
 Jordaniya	1

2-fevral – Al Vakrah

 Avstraliya	1
 Janubiy Koreya	2

3-fevral – Al Rayyan (Education)

 Eron	2
 Yaponiya	1

3-fevral – Al Xor

 Qatar (p)	1 (3)
 O‘zbekiston	1 (2)

6-fevral – Al Rayyan (Ahmad bin Ali)

 Jordaniya	2
 Janubiy Koreya	0

7-fevral – Doha (Al Thumama)

 Eron	2
 Qatar	3

10-fevral – Lusayl

 Jordaniya	
 Qatar	

9-rasm 2024-yil OFK kubogi play-off bosqichi va final.

[O'FK Osiyo Kubogi](#) musobaqalarida ikkita Osiyo kubogi sovrini bo'lgan, birinchisi [1956](#)-yildan [2015-yilgacha](#) ishlatilgan, ikkinchisi esa [2019](#)-yildan beri foydalanilmoqda (10-11-rasmlar).

10-rasm. Kubok 1956-yilda chiqarilgan, 2015-yilgacha ishlatilgan.

11-rasm. Kubok 2019-yildan beri foydalaniladi.

Jahon chempionati tarixi - jahon chempionati har to‘rt yilda bir marta FIFA nomi bilan ham tanilgan Xalqaro futbol federatsiyasi tomonidan o‘tkaziladigan futbol turniridir. Turnir 1930-yilda boshlangan. O‘shandan beri u har to‘rt yilda bir marta o‘tkazilib kelinmoqda, faqat Ikkinchi jahon urushi davridagina o‘tkazilmagan. Dastlab turnir faqat erkaklar jamoalari ishtirok etgan. 1991-yildan beri FIFA ayollar o‘rtasidagi jahon chempionatini ham o‘tkazib kelmoqda.

Jahon chempionatida dunyoning eng yaxshi va eng kuchli terma jamoalari bilan bir qatorda eng ko‘zga ko‘ringan futbolchilar qatnashadi. Futbolchilar o‘z mamlakati shani uchun maydonda ter to‘kishadi, g‘oliblikni qo‘lga kiritgan jamoa vatanida milliy qahramon sifatida kutib olinadi. Bugungi kunda FIFA Jahon kubogi dunyodagi eng mashhur sport tadbiri bo‘lib, har bir turnir milliardlab teletomoshabinlarni o‘ziga jalb qiladi.

1929-yilda FIFA prezidenti [Jyul Rime](#) (12-rasm) erkaklar o‘rtasida xalqaro [futbol turnirini o‘tkazishga qaror qilgan edi. Jyul Rime](#) 1921-yildan 1954-yilgacha FIFA prezidenti bo‘lgan. Rime FIFA g‘oyasini hayotga tatbiq etgani uchun shunchalik qadrlanganki, 1946-yilda kubok Jahon kubogi kubogi o‘rniga Jyul Rime kubogi deb nomlangan.

12-rasm. Fifaning 3-prezidenti Jyul Rime.

1930-yilda bo‘lib o‘tgan ilk turnir tashkilot tomonidan taklif etilgan atigi o‘n uchta jamoa bahslashishgan. O‘shandan beri Jahon kubogi ketma-ket rivolanish va formatni o‘zgartirishni boshdan kechirdi, uning hozirgi 48 jamoali final turniri oldidan butun dunyodan 200 dan ortiq jamoalar ikki yillik saralash jarayonini boshdan o‘tkazishadi.

Jahon chempionatining dastlabki ikkita o‘yini bir vaqtda bo‘lib o‘tdi va Fransiya va [AQSh mos ravishda Meksikani](#) 4:1 va [Belgiyani](#) 3:0 hisobida mag‘lub etishdi. Jahon chempionatlari tarixidagi ilk gol fransiyalik [Lyusen Loran tomonidan kiritildi](#). To‘rt kundan so‘ng, amerikaliklar [Paragvayga](#) qarshi 3:0 hisobida g‘alaba qozongan o‘yinda amerikalik [Bert Patenaud](#) tomonidan jahon chempionatidagi birinchi [xet-trik](#) qayd etildi. Finalda [Urugvay Montevidedagi Centenario](#) stadionida (13-14 rasmlar) 93 000 kishilik muxlislar oldida [Argentinani](#) 4:2 hisobida mag‘lub etib, jahon chempionatida g‘olib chiqqan birinchi davlatga aylandi.

13-rasm [Centenario](#) stadioni 1930-yil.

14-rasm [Centenario](#) stadioni 2024-

yil.

[1934-yilgi jahon chempionatiga](#) Italiya mezbonlik qilgan va saralash bosqichini o‘z ichiga olgan birinchi jahon chempionati edi. O‘n oltita jamoa turnirga yo‘llanma oldi, bu raqam 1982-yilda final turniri kengaytirilgunga qadar saqlanib qoladi. 1930-yildan buyon chempionlik unvoniga ega bo‘lgan Urugvay hali ham 1930-yilgi Jahon chempionatiga Yevropa davlatlari kam tashrif buyurganidan xafa bo‘lib, 1934-yilgi Jahon chempionatini boykot qildi. [Boliviya](#) va [Paragvay](#) ham ishtirok etishdan bosh tortishdi, bu Argentina va [Braziliyaga](#) hech qanday saralash o‘yinlarini o‘tkazmasdan Italiyada finalga chiqishga imkon berdi. [Misr](#) afrika

davlatlaridan birinchi bo‘lib musobaqada qatnashdi, biroq birinchi turda Vengriyaga mag‘lub bo‘ldi. [Italiya](#) ushbu turnirda g‘olib chiqdi va bu muvaffaqiyatga erishgan birinchi Yevropa jamoasiga aylandi.

[1938-yilgi Jahon kubogi](#) musobaqasi ham Yevropada (Fransiyada) bo‘lib o‘tdi, bu ko‘plab janubiy amerikaliklarni hayratda qoldirdi, Urugvay va Argentina musobaqani boykot qildi. Birinchi marta chempionlik unvonlari egalari va mezbon mamlakatga avtomatik kvalifikatsiyalar berildi. [Latviyaga](#) qarshi pley-off o‘yinidan so‘ng [Avstriya](#) rasman final bosqichiga yo‘l oldi, ammo 1938-yil aprel oyida Germaniya bilan bo‘lib o‘tgan siyosiy vaziyat tufayli Avstriya [terma jamoasi saralash baxslaridan chiqib ketdi, ammo bazi avstriyalik o‘yinchi nemislar tarkibiga](#) qo‘shildi (keyin ular turnir birinchi tur o‘yinlari oldidan musobaqadan chetlatilgan). Avstriyaning o‘rni [Angliyaga](#) taklif qilindi, ammo ular bu taklifni rad etishdi. Bu turnir finalida 15 ta davlat raqobatlashdi. Fransiya stadionlarida o‘tgan musobaqada, birinchi marta mezbonlar musobaqada g‘olib chiqa olishmadi, chunki Italiya finalda Vengriyani mag‘lub etib, chempionlikni saqlab qoldi. Polshalik hujumchi Ernest Villimovskiy [Polshaning](#) Braziliyaga qarshi o‘yinida (6:5) Jahon chempionati o‘yinida to‘rtta gol urgan birinchi futbolchi bo‘ldi.

Navbatdagi jahon chempionati [1942-yilda o‘tkazilishi rejalashtirilgan edi. Germaniya 1936-yil 13-avgustda Berlinda](#) bo‘lib o‘tgan FIFAning 23-kongressida 1942-yilgi Jahon chempionatini o‘tkazish uchun rasman ariza berdi. 1939-yil iyun oyida Braziliya ham musobaqani o‘tkazish uchun ariza berdi. 1939-yil sentabr oyida Yevropadagi jangovar harakatlar mezbon davlat tanlanishidan oldin 1942-yilgi Jahon chempionatining keyingi rejalarini bekor qilishga undadi. FIFA turnirni o‘tkazmaslikka qaror qildi.

[Ikkinchi Jahon urushi](#) paytida FIFA o‘zini saqlab qolish uchun kurash olib bordi va harbiy harakatlar tugagach, tinchlik davridagi turnirni rejalashtirish uchun moliyaviy va kadrlar resurslariga muxtoj edi. Urush 1945-yilda tugagach, FIFA 1946-yilgi jahon chempionatini rejalashtirishning imkoni yo‘q edi chunki urushdan keyin hech kimda mablag‘ mavjud emas butun dunyoda ocharchilik hukm surardi. [Ikkinchi Jahon urushi](#) dan keyin FIFAning birinchi yig‘ilishi 1946-yil 1-iyulda

bo'lib o'tdi. Unda 1949-yilgi Jahon chempionatini rejalashtirganida, hech bir mamlakat musobaqani qabul qilmasligini bildirdi. Urushdan keyin 1946-yildagi yagona yirik xalqaro turnir [1946-yilgi Janubiy Amerika chempionati](#) bo'lib, unda [Argentina](#) 1946-yil 10-fevralda [Braziliyani](#) 2:0 hisobida mag'lub etdi.

Musobaqalar [1950-yilda](#) Braziliyada bo'lib o'tgan Jahon kubogi bilan qayta tiklandi, unda britaniyalik ishtirokchilar birinchi bo'lib qatnashdi. Britaniya jamoalari 1920-yilda, qisman o'zlari urush olib borgan mamlakatlarga qarshi o'ynashni istamaganliklari uchun va qisman futbolga chet el ta'siriga qarshi norozilik sifatida FIFAdan chiqib ketgan edi, lekin FIFA taklifiga binoan 1946-yilda qayta a'zo bo'lishdi. Biroq, Angliyaning ishtiroki muvaffaqiyatli bo'lmadi. Inglizlar [Amerika Qo'shma Shtatlariga kutilmagan 1:0](#) hisobida mag'lub bo'lib so'nggi guruh bosqichiga chiqa olmadilar.

Turnirda avvalgi ikkita jahon chempionatini boykot qilgan 1930-yil chempioni Urugvay ham qaytdi. Siyosiy sabablarga ko'ra Sharqiy Yevropa mamlakatlari (Vengriya, sobiq [Sovet Ittifoqi](#) va [Chexoslovakiya](#)) kirmadi. 1950-yilgi Jahon kubogi yakunda durang o'tkazilmagan yagona turnir bo'lib, pley-off bosqichini ikkita guruh bosqichi bilan almashtirdi. Ikkinchi guruh bosqichining so'nggi o'yini bazan "final" deb ataladi, chunki guruhdagi o'yinlar g'oliblari umumiy g'olib bo'lishini anglatardi. Urugvay mezbon Braziliya ustidan 2:1 hisobida g'alaba qozondi va ikkinchi marta chempion bo'ldi. Ushbu o'yin, shuningdek, har qanday sport o'yinida eng ko'p tomoshabin tashrif buyurgan turnirlar rekordini o'rnatdi – stadiongacha bevosita tashrif buyurgan muxlislar soni taxminan 200 000 kishi bo'lgan.

[1954-yilda Shveytsariyada bo'lib o'tgan jahon chempionati](#) birinchi marta televideniya namoyish etildi. Sobiq Sovet Ittifoqi [1952-yilgi Yozgi Olimpiada](#) o'yinlaridagi yomon ko'rsatkichlari tufayli ushbu mundialda qatnashmadi. [Shotlandiya](#) turnirda ilk bor maydonga tushdi, biroq guruh bosqichidan keyin g'alaba qozona olmadi. Ushbu turnir barcha vaqtlardagi gollar bo'yicha bir qator rekordlarni o'rnatdi, jumladan, har bir o'yindagi eng yuqori o'rtacha gollar va eng ko'p gol urgan jamoa (Vengriya) va bitta o'yinda eng ko'p

gol (Avstriyaning [Shveytsariya](#) ustidan 7–5 chorak finaldagi gʻalabasi) urilgan oʻyin boʻlib tarixga kirdi. Gʻarbiy Germaniya (GFR) turnir gʻolibi boʻldi (15-rasm), finalda Olimpiya chempioni Vengriyani 3:2 hisobida magʻlub etib ilk bor chempionlikni tantana qilishdi.

15-rasm. 1954-yilgi jahon chempioni Germaniya.

Braziliya Shvetsiyada boʻlib oʻtgan [1958-yilgi Jahon chempionatida](#) gʻalaba qozondi va oʻz qitʼasidan tashqarida jahon chempionatida gʻolib chiqqan birinchi jamoa boʻldi (hozirgacha buni faqat 4 ta jamoa bajargan - Braziliya 1958, 1970, 1994 va 2002-yillarda, Argentina 1986 va 2022-yillarda, 2010-yilda Ispaniya va 2014-yilda Germaniya). Sovet Ittifoqi bu safar, ehtimol [Melburn 1956-dagi](#) gʻalabasi tufayli ishtirok etdi. Birinchi marta (va hozircha faqat) Britaniyaning toʻrtta jamoasi ham final bosqichiga yoʻllanma oldi. [Pele](#) Jahon chempionatida finallarida ilk bora ikkita gol urgan futbolchi aylandi. Fransiyalik hujumchi [Just Fonten](#) turnir toʻpurari boʻldi.

Chili [1962-yilgi jahon chempionatiga](#) mezbonlik qildi. Ushbu mundial haddan tashqari himoyaviy va koʻpincha zoʻravonlik taktikasi bilan esda qolgan. Musobaqa Italiya va Chili oʻrtasidagi birinchi tur [Santago jangi](#) deb

nomlanuvchi o'yin bilan yakunlandi, unda Chili 2:0 hisobida g'alaba qozondi. Uchrashuvdan oldin ikki italiyalik jurnalist mezbon mamlakat haqida nomaqbul maqolalar chop qilishgan. Uchrashuvda har ikki tomon futbolchilari ataylab raqibga zarar yetkazishga urinishgan bo'lsa-da, faqat ikki nafar italiyalik o'yinchini ingliz hakami [Ken Aston](#) maydon chetlatdi. Yakunda Italiya terma jamoasi maydonni politsiya himoyasi ostida tark etishdi.

Braziliya Pele yo'qligida (jarohati sabab mundialni o'tkazib yuborgan) [Garrincha](#) va [Amarildo](#) boshchiligidagi final uchrashuvida 3:1 hisobida Chexoslovakiyani ketma-ket ikkinchi Jahon kubogida mag'lub etib Jyul Rime kubogini o'zlarida saqlab qoldi. Ushbu turnirda [kolumbiyalik](#) Markos [Koll](#) jahon chempionati tarixiga kirdi, u burchak to'pidan to'g'ridan-to'g'ri darvozani ishg'ol qilgan (bunday gol Lotin Amerikasida Olimpiada goli deb ataladi).

[Angliya tomonidan mezbonlik qilingan 1966-yilgi Jahon kubogi](#) birinchi marta rasmiy logotipga ega bo'lgan futbol liboslari orqali marketingni birinchi bo'lib qamrab oldi. E'tiborlisi musobaqa Kuboki turnir arafasida o'g'irlangan, biroq bir hafta o'tgach, uni "Pickles" laqabli it yordamida topishgan. Bu turnir oldidan Afrika davlatlari FIFA tomonidan Osiyo, Okeaniya va Afrika mintaqalari uchun ajratilgan atigi bitta saralash o'rni uchun norozilik sifatida musobaqani tark etishga qaror qilganliklari uchun saralash bosqichida mojaro yuzaga keldi. Hududning saralash bosqichidan o'tgan [Shimoliy Koreya](#) terma jamoasi chorak finalga chiqqan birinchi Osiyo jamoasi bo'lib, ular bu natija uchun Italiyani mag'lub etishgan edi. Angliya turnirda g'alaba qozondi (16-rasm). [Jyeff Xerst](#) Jahon chempionati finalida [xet-trik](#) qayd etgan birinchi futbolchi bo'ldi va [Portugaliya](#) terma jamoasi futbolchisi ilk bor jahon chempionatida ishtirok etishiga qaramay [Eusebio](#) to'qqizta gol bilan turnirning eng yaxshi to'purari bo'ldi.

16-rasm. 1966-yilgi jahon chempionlari Angliya terma jamoasi.

1970-yilgi futbol bo'yicha jahon chempionati to'qqizinchi marta bo'lib o'tdi. 31-maydan 21-iyungacha Meksikada bo'lib o'tgan turnirda Yevropa va Janubiy Amerikadan tashqarida o'tkazilgan birinchi Jahon chempionati, shuningdek, Shimoliy Amerikada bo'lib o'tgan birinchi mundial edi. Musobaqada barcha oltita qit'adan 75 ta davlat vakillari ishtirok etishdi va uning [saralash bosqichlari](#) 1968-yil may oyida boshlandi. 14 ta terma jamoa mezbon [Meksika](#) va amaldagi chempion [Angliya](#) bilan 16 jamoa final bosqichida o'zaro baxs olib borishi. [Salvador](#), [Isroil](#) va [Marokash](#) mundial final bosqichida birinchi marta o'z uchrashuvlarini o'tkazishdi.

[Turnir finalida](#) Braziliya [yana](#) bir FIFAning ikki karra chempioni ([Yevro-1968 g'olibi](#)) [Italiya](#) terma jamoasini 4:1 mag'lubiyatga uchratdi. Braziliya, shuningdek, yarim finalda yana bir ikki karra jahon chempioni va [Janubiy Amerika chempioni Urugvayni](#) 3:1 hisobida mag'lub etdi va guruh bosqichida [amaldagi chempion Angliyani](#) 1:0 hisobida dog'da qoldirib mutloq jahon chempionligi qo'lga kiritgan.

G'arbiy Germaniyada o'tkazilgan [1974-yilgi](#) mundial uchun yangi kubok yaratildi. [UEFA/KONMEBOL qit'alararo pley-off](#) bosqichida Chiliga qarshi saralash bosqichidagi birinchi o'yinida durang qayd etilganidan so'ng, Sovet Ittifoqi

siyosiy sabablarga ko'ra [Chili poytaxtiga](#) javob o'yiniga borishdan bosh tortdi va reglamentga muvofiq, Chili terma jamoasiga texnik g'alaba yozildi. [Sharqiy Germaniya](#), [Gaiti](#), [Avstraliya](#) va Kongo DR birinchi marta mundial finaliga yo'l olishdi. Turnir yangi formatga ega bo'lib, oldingi to'rt guruhning har biridan ikkita eng yaxshi jamoa yana to'rttadan ikkita guruhga bo'lingan, har ikki guruhning g'olibi finalda o'zaro chempionlik uchun baxs olib borishgan. Mezbonlari finalda [Gollandiyani](#) 2:1 hisobida mag'lub etib, turnirda g'alaba qozonishdi, ammo boshqa tomondan Gollandiyaning inqilobiy [Total Football](#) tizimi futbol olamining hayolini o'ziga tortdi. Chempionatda Polsha Braziliyani 1:0 hisobida mag'lubiyatga uchratgandan so'ng (undan oldin Argentinani 3:2 hisobida mag'lub etib, guruh bosqichida Italiyani 2:1 hisobida taslim qilgan) yarim finalda mezbonlarga dahshatli yomg'irda kechgan baxsda mag'lubiyatga uchrab, uchinchi o'rinni egallagan.

[1978-yilgi Jahon chempionati](#) Argentinada bo'lib o'tdi. Bu jahon chempionatiga chiqish uchun eng qiyini bo'ldi. Chunki 14 ta o'rin uchun 95 ta davlat davogarlik qilishgan (mezbon hamda amaldagi chempion to'g'ridan-to'g'ri ishtirok etgan). Argentinadagi mundialning har bir yo'llanmasi uchun deyarli yettita jamoa kurash olib bordi. Vengriya o'zining Yevropa guruhida g'alaba qozondi, ammo ohirgi pley-offda ularni Boliviya kutib turgan edi, Angliya va Italiya Yevropa saralashida ishtirok etgan yagona sobiq chempionlar bo'lib bir guruhdan joy olishdi, natijada Angliya to'plar nisbati bo'yicha keying bosqichga yo'l oldi.

Argentinadagi mundialda [Eron](#) va [Tunis](#) terma jamoalari birinchi marta ishtirok etishdi. Tunis Meksikaga qarshi birinchi tur o'yinda 3:1 hisobida g'alaba qozondi va jahon chempionatida g'alaba qozongan birinchi Afrika jamoasiga aylandi. Ikkinchi turda Argentina [Peruga](#) qarshi o'yinda ustunlikka ega bo'ldi, chunki bu uchrashuv Braziliyaning Polshaga qarshi o'yinidan bir necha soat o'tgach edi. Braziliya 3:1 hisobida g'alaba qozondi, shuning uchun Argentina finalga chiqish uchun Peruni to'rtta gol farqi bilan mag'lub etishi kerakligini bilardi. Birinchi bo'limdan keyin 2:0 hisobida ortda qolgan Peru ikkinchi bo'limda shunchaki qulab tushdi va Argentina 6:0 hisobida g'alaba qozondi (mish-mishlarga

qaraganda, Peru Argentinaga yirik hisobda magʻlubiyatga uchrashi uchun ulardan pora olgan). Argentina finalda 3:1 hisobida gʻalaba qozondi, Gollandiya ketma-ket ikkinchi marta ikkinchi oʻrinni egalladi.

Ispaniya 1982-yilda [Jahon chempionatiga](#) mezbonlik qildi, unda 24 ta jamoa ishtirok etdi, bu 1934-yildan beri birinchi marta 24 ta davlat guruh baxslariga kirishgan edi. Har bir guruhda 4 tadan jamoa oltita guruhga boʻlingan holda oʻyinlar oʻtkazilgan, har bir guruhda eng koʻp ochko toʻplagan ikkita jamoa ikkinchi bosqichga oʻtgan va u erda ular uchtdan toʻrtta guruhga boʻlingan. Keyinchalik har bir guruh gʻoliblari yarim finalga yoʻl olgan. 1982-yildagi [Jahon chempionatida Kamerun, Jazoir, Gonduras, Yangi Zelandiya va Quvayt](#) terma jamoalari birinchi marta ishtirok etishgan. Quvayt va Fransiya oʻrtasidagi guruh oʻyini vaqtida gʻalati xodisa yuz bergan. Fransuzlar 3:1 hisobida oldinda borayotgan bir paytda Quvayt terma jamoasi futbolchilari tribunadan kelgan hushtakni eshitib toʻxtab qolishgan, bu vaqtda fransiyalik himoyachi [Maksim Bossis](#) Quvayt darvozasini ishgʻol qilgan. Quvayt terma jamoasi aʼzolari golga norozilik bildirgan va [Quvayt futbol assotsiatsiyasi](#) prezidenti Shayx Fahid Al-Ahmad Al-Sabah maydonga tushib hakamga oʻz eʼtirozini bildirgan, hakam golni hisobga olmadi. Bir necha daqiqadan soʻng Bossis yana bir gol urdi va Fransiya 4:1 hisobida gʻalaba qozondi.

Shuningdek, guruh bosqichida [Vengriya Salvadorni 10:1 hisobida magʻlub etdi](#), bu hisob shu kunga qadar bir jamoa Jahon chempionati oʻyinida oʻnta gol urgan birinchi jamoa boʻldi. Musobaqada Italiya, Gʻarbiy Germaniya ustidan 3:1 hisobida gʻalaba qozondi va Italiya terma jamoasi sardori [Dino Zoff](#) jahon chempionatini yutgan eng keksa futbolchiga aylandi (40 yosh 4 oy 13 kunlik). Turnirda italiyalik hujumchi [Paolo Rossi oltita gol urib, Braziliyaga qarshi oʻyinda klassik xet-trik](#) bilan turnirning eng yaxshi toʻpurari boʻldi.

1986-yilgi Jahon chempionatini [Kolumbiya](#) mezbonlik qilishdan voz kechgani sababli, [Meksika 1986-yilgi Jahon chempionatiga](#) mezbonlik qilib, ikkita jahon chempionatini oʻtkazgan birinchi davlat boʻldi. Jahon chempionati formati yana oʻzgardi, ikkinchi pley-off chorak final oldidan, magʻlub boʻlgan terma jamoa musobaqani tark etadi, bunda 16 ta jamoa ishtirok etishi mumkin edi. Shuningdek,

to'liq adolatni ta'minlash uchun barcha guruhlardagi so'nggi tur o'yinlari bir vaqtda boshlanishiga qaror qilindi. [Kanada](#), [Daniya](#) va [Iroq](#) terma jamoalari birinchi marta mundialda ishtirok etishdi. Urugvaylik [Xose Batista](#) Shotlandiyaga qarshi o'yinnig 56-soniyasida qizil kartochka olib, jahon chempionati rekordini o'rnatdi. Angliya va Argentina o'rtasidagi chorak final uchrashuvi [Diego Maradonaning](#) ikkita ajoyib goli bilan esda qoldi, keyinchalik Maradona turnirning eng yaxshi o'yinchisi deb topildi, birinchi bahsli goli qo'l bilan urilgan keyinchalik bu gol "bir oz Maradonaning boshi bilan, bir oz xudoning qo'li bilan" urilgan gol deb aytgan edi Maradona (17-rasm), ikkinchisi goli esa maydon markazidan topni qabul qilib (68 metrni masofani bosib) beshta ingliz o'yinchisini aldab o'tib darvozani ishg'ol qilgan, FIFA tomonidan 2002-yilda o'tkazilgna so'rovnomada bu gol "[Asr goli](#)" nomini oldi. Finalda Argentina G'arbiy Germaniyani 3:2 hisobida mag'lubiyatga uchratib chempionlikni tantana qilishdi. G'arbiy Germaniya ketma-ket finallarda mag'lub bo'lgan terma jamoa bo'lib tarixga kirdi.

17-rasm. 1986-yilgi jahon chempionati chorak finalida Angliyaga qarshi o'yinda "bir oz Maradonaning boshi bilan, ozgina Xudoning qo'li bilan" urilgan nomard gol.

[1990-yilgi jahon chempionati](#) Italiyada bo'lib o'tdi. Ikkinchi jahon chempionatida ishtirok etayotgan Kamerun ilk o'yinda Argentinani mag'lub etib, chorak finalga yo'l oldi. Bungacha Afrikaning hech bir davlati chorak finalga chiqmagan edi. [Irlandiya Respublikasi](#) ham turnirda ilk bor maydonga tushdi va birorta ham g'alaba qozonmasdan chorak finalga chiqdi (to'rt durang, ikkinchi turda Ruminiya ustidan penaltilar seriyasida g'alaba qozondi).

Meksika [1990-yilgi Jahon chempionatida](#) yoshlar chempionatidagi futbolchilar yoshi bilan bog‘liq firibgarligi uchun ikki yillik taqiq natijasida ishtirok eta olmadi (bu [Los Cachirules](#) nomi bilan tanilgan). Noxush epizod [Janubiy Amerika saralash bosqichida yuz berdi. Braziliya va Chili](#) o‘rtasidagi o‘yin vaqtida chililik darvozabon [Roberto Roxasning](#) yoniga tribunadan rang tutatuvchi (feyerverk) kelib tushdi va u o‘zini o‘zini jarohatlagandek qilib ko‘rsatdi. U qo‘lqopi orasiga yashirgan ustara tig‘i bilan o‘zini jarohatlagan. Chili jamoasi o‘yinni davom ettirishdan bosh tortdi (chunki ular o‘sha paytda g‘alaba qozonayotgan edi). [Bu hodisa uyushtirilganligi aniqlandi](#) va natijada Roxas futbol o‘yinlaridan 12 yilga diskvalifikatsiya qilindi va Chili 1994-yilgi jahon chempionatidan ham chetlashtirildi. Finalda 1986-yildagi kabi jamoalar ishtirok etdi. Oldingi ikki turnirda ikkinchi o‘rinni egallagan G‘arbiy Germaniya finalda Argentinani 1:0 hisobida mag‘lub etib, uchinchi chempionligini tantana qildi.

1994-yilda AQShda bo‘lib o‘tgan. [Jahon chempionatida birinchi marta chempion penaltilar seriyasida aniqlandi, Braziliya Italiyani mag‘lubiyatga uchratib 4-marta chempionlikni qo‘lga kiritib rekord o‘rnatdi.](#) Saralash baxslarida Kolumbiya [kutilmaganda Argentinani 5:0 hisobida mag‘lub etib mundialga yo‘l oldi.](#) Yaponiya saralash bosqichining so‘nggi o‘yinida [Iroq bilan durang o‘ynagach,](#) jahon chempionati yo‘llanmasidan mahrum bo‘ldi. Natijada [Janubiy Koreya](#) turnirga yo‘llanma oldi. [Rossiya](#) (1990 va 1991-yillar davomida parchalanib ketgan sobiq Sovet Ittifoqi o‘rnini egallagan) yangi mamlakat sifatida, [Gretsiya, Nigeriya](#) va [Saudiya Arabistoni](#) birinchi marta mundialda qatnashdilar. Turnir yulduzi Diego Maradona [kokain](#) testi ijobiy chiqqanidan so‘ng musobaqa o‘rtalarida diskvalifikatsiya qilindi: usiz Argentina [Ruminiya](#) bilan 1/8 final baxsidayoq mag‘lubiyatga uchrab chiqib ketishdi. Mezbon mamlakatda futbol nisbatan mashhur bo‘lmasligiga qaramay, turnir Jahon chempionati tarixidagi moliyaviy jihatdan eng muvaffaqiyatlisi bo‘ldi. Musobaqaga umumiy 3.587.538 million tomoshabin va har bir o‘yinga o‘rtacha 68.991 muxlis tashrifi bilan turnir rekordlarini yangiladi, [bu 2018-yildagi \(Rossiya\) turnirgacha \(1998-yilgi Jahon](#)

[chempionatidan](#) boshlab musobaqada jamoalar 24 dan 32 tagacha kengayganiga qaramay) buzilmadi.

Turnirga 3,6 millionga yaqin tomoshabin tashrif buyurgan jahon chempionatlari tarixidagi eng katta sport musobaqasi bo'lib qolmoqda. Rossiya guruh bosqichida Kamerun ustidan 6:1 hisobida g'alaba qozongan. Rossiya terma jamoasi a'zosi [Oleg Salenko](#) Jahon chempionati final bosqichida bitta o'yinda beshta gol urgan birinchi futbolchi bo'ldi. O'sha o'yinda 42 yoshli [Rojer Milla](#) Kamerun terma jamoasining yagona golini kiritib, jahon chempionati o'yinida gol urgan eng keksa futbolchiga aylandi. [Xristo Stoichkov](#) "Oltin butsa"ni Oleg Salenko bilan birgalikda turnirning eng yaxshi to'purari (oltita gol), shuningdek, "Bronza to'p" sovrinini qo'lga kiritdi. U Bolgariya terma jamoasi tarkibida chorak finalda amaldagi chempion Germaniya ustidan 2:1 hisobida g'alaba qozondi, keyin Italiyaga 2:1 hisobida mag'lub bo'ldi va uchinchi o'rin uchun pley-offda Shvetsiyaga 4:0 hisobida imkoniyatni boy berdi.

1998-yilgi futbol bo'yicha jahon chempionati 16-[futbol bo'yicha jahon chempionati](#) bo'lib, final turniri 1998-yil 10-iyundan 12-iyulgacha Fransiyada bo'lib o'tdi. Mamlakat [FIFA](#) tomonidan turnir tarixida ikkinchi marta (birinchi marta [1938-yilda bo'lgan](#)) [mezbon davlat](#) sifatida tanlandi va ovoz berish jarayonida Marokashni mag'lub etdi. Jahon chempionati yevropada davlatlarida to'qqizinchi marta o'tkazilishi edi. 32 kun davom etgan bu jahon chempionati tarixidagi eng uzun turnir bo'ldi.

[1998-yilgi jahon chempionati](#) Fransiyada bo'lib o'tgan va kengaytirilgan formatda 32 jamoa ishtirok etgan. Eron [Maldiv orollarini saralash bosqichida](#) jahon chempionati tarixidagi eng yirik hisobda mag'lub etdi 17:0. Fransiya va Paragvay o'rtasidagi ikkinchi davra o'yini jahon chempionati tarixidagi ilk [oltin golga guvoh bo'ldi](#), [Loran Blan](#) gol urib, mezbonlarning 1:0 hisobidagi g'alabasini ta'minladi. Mezbon Fransiya finalda Braziliyani 3:0 hisobida mag'lub etib, turnir g'olibi bo'ldi (18-rasm), braziliyalik yulduz futbolchi [Ronald](#)o esa bahs boshlanishiga bir necha soat qolganida tutqanoqni boshdan kechirganidan so'ng bahsga kirishgan. Turnirda ilk marta ishtirok etgan [Xorvatiya](#) maqtovgga loyiq uchinchi o'rinni egalladi.

18-rasm. 1998-yilgi Jahon chempionlari Fransiya terma jamoasi.

[2002-yilgi jahon chempionati](#) Osiyoda birinchi marta o'tkazilgan va unga Janubiy Koreya va Yaponiya birgalikda mezbonlik qilgan. Togolik [Souleymane Mamam](#) Lomeda (13 yoshu 310 kunlik) jahon chempionati saralash o'yinida ishtirok etgan eng yosh o'yinchi bo'lib tarixga kirdi. Dastlabki o'yinda Avstraliya [Amerika Samoasini](#) 31:0 hisobida mag'lub etdi – bu o'yin hisobi bo'yicha yangi rekord va eng ko'p gol urilgan o'yin bo'ldi. [Janubiy Koreya](#), [Senegal](#) va AQSh pley-offning 1/8 bosqichiga yetib kelishdi. Braziliya finalda Germaniyani 2:0 hisobida mag'lub etib, beshinchi chempionlikni qo'lga kiritdi. Turkiyalik [Hakan Shukur](#) jahon chempionati tarixidagi eng erta golni Janubiy Koreya darvozasiga atigi 11 soniyada kiritib, tarixga kirdi.

[32 ta jamoadan iborat mundial Osiyoda](#) maydonlarida ilk bor o'tkazildi. Amerika yoki Yevropadan tashqarida birinchi marta o'tkazilgan, shuningdek, bir nechta davlatlar birgalikda mezbonlik qilgan birinchi jahon chempionatiga aylandi. [Xitoy](#), [Ekvador](#), [Senegal](#) va [Sloveniya](#) jahon chempionatida debyut qildi, Senegal guruh bosqichidan o'tib (guruhda amaldagi jahon chempionlari Fransiya terma jamoasini qoldirib ketishgan), chorak finalga yo'l olgan birinchi Afrika davlat bo'ldi.

2006-yilgi FIFA Jahon chempionati 18-futbol bo'yicha jahon chempionati bo'lib, 2006-yilning 9-iyunidan 9-iyuliga qadar Germaniya mezbonlik

qildi. Unda Italiya finalda Fransiyani penaltilar seriyasida 5:3 hisobida magʻlub etib, toʻrtinchi Jahon kubogini qoʻlga kiritdi. Angola, Ukraina, Gana, Kot-d'Ivuar, Trinidad va Tobago va Togo Jahon chempionati final bosqichida ilk bora ishtirok etishdi. Saralashdan oʻta olmagan jamoalar orasida 2002-yildagi chempionatda uchinchi oʻrinni egallagan Turkiya, chorak finalchi Senegal, Yevro-2004 gʻolibi Gretsiya va 2006-yilgi Afrika Millatlar Kubogi gʻolibi Misr ham bor edi. Final baxsining eng esda qolarli voqeasi Fransiya terma jamoasi sardori Zinedin Zidan qoʻshimcha boʻlimlarning soʻnggi oʻn daqiqasida italiya terma jamoasi markaziy himoyachi Marko Materatsining soʻzlariga javoban uning koʻkragiga boshi bilan zarba bergandi. Natijada fransiyalik futbolchi qizil kartochka olib, maydonni tark etgan edi (19-rasm).

19-rasm. Zidan, Materatsining ahmoqona gapiga mana shunday koʻrinishda javob bergan.

2010-yilgi jahon chempionati Janubiy Afrikada Respublikasida boʻlib oʻtdi. Bu Afrika tuproqlarida oʻtkazilgan birinchi mundial edi. Turnir oʻzining yuqori darajada himoyalangan ochilish oʻyinlari, golni aniqlash texnologiyasi yani top darvoza chizigʻidan oʻtganini maxsus zamonaviy texnologik vositalar yordamida aniqlash atrofidagi bahs-munozaralar va yuvuzela (karnay)larning joriy etilishi bilan ajralib turdi. Turnir favoritlaridan biri, ispanlar yetti oʻyinda bor-yoʻgʻi sakkizta gol urib, Shveytsariyaga dastlabki oʻyinda magʻlub boʻlishlariga qaramay kubokni qoʻlga kiritdi. David Vilya beshta gol urib, jamoasi toʻp urari boʻldi. Ular finalda Gollandiya terma jamoasini qoʻshimcha vaqtning 116-daqiqasida Andres Iniestaning goli evaziga 1:0 hisobida magʻlub etishdi.

2014-yilgi jahon chempionati Braziliyada boʻlib oʻtdi, bu Braziliya musobaqaga ikkinchi marta mezbonlik qilishi edi. Finalda Argentinani 1:0 hisobida

magʻlub etgan Germaniya kubokni qoʻlga kiritdi. Gollandiya bronza medali uchun oʻyinda Braziliyani (yarim finalda Germaniyaga 7:1 hisobida magʻlub boʻlgan) 3:0 hisobida magʻlub etdi. Finalda Germaniya qoʻshimcha vaqtlarning 113-daqiqasida Mario Gyotsening zarbasi evaziga Argentinani 1:0 hisobida magʻlub etib, turnirada gʻalaba qozondi va mamlakatning toʻrtinchi marta chempionligini qoʻlga kiritdi. Germaniya Amerika qitʼasida oʻtkazilgan jahon chempionatida gʻalaba qozongan birinchi Yevropa jamoasi boʻldi va bu natija 2006-yilda Italiya va 2010-yilda Ispaniyadan keyin Yevropa jamoasi tomonidan ketma-ket uchinchi chempionlikni qoʻlga kiritishi boʻldi.

JCh-2018 Rossiyada boʻlib oʻtdi. Bu Sharqiy Yevropada oʻtkazilgan birinchi kubok edi. Finalda Xorvatiyani 4:2 hisobida magʻlub etgan Fransiya ikkinchi marta jahon chempionligini qoʻlga kiritdi. Mundialga “oltin avlodi” bilan tashrif buyurgan Belgiya bronza medali uchun bahsda Angliyani 2:0 hisobida magʻlub etib ilk marta sovrindorga aylandi. Musobaqada, shuningdek, video yordamchi hakam (VAR) tizimidan foydalangan birinchi chempionat boʻldi.

2022-yilgi futbol boʻyicha jahon chempionati 22-futbol boʻyicha jahon chempionati boʻldi. 2022-yil 20-noyabrdan 18-dekabrgacha boʻlib oʻtgan musobaqa ilk bora yoz oylarida oʻtkazilmasligi bilan tarixga kirdi. Bu arab dunyosi va musulmon dunyosida boʻlib oʻtgan birinchi jahon chempionati boʻlib, Osiyo qitʼasida oʻtkazilgan ikkinchi jahon chempionati edi. Turnirda fransiyalik Kilian Mbappe xet-trik qayd etganiga qaramay, final oʻyinining asosiy qismida 3:3 hisobida durang qayd etilganidan soʻng, penaltilar seriyasida amaldagi chempion Fransiyaning 4:2 hisobida magʻlub etgan Argentina kubokni qoʻlga kiritdi. Oldingi turnirda ikkinchi oʻrinni egallagan Xorvatiya bronza medali uchun bahsda gʻalaba qozonib, Marokashni 2:1 hisobida magʻlubiyatga uchratdi. Shuningdek, bu turnir 32 ta terma jamoa ishtirok etadigan chempionat hisoblanadi, chunki keyingi mundial 48 ta jamoaga kengayishi rejalashtirilgan.

2026-yilgi jahon chempionati AQSH, Kanada va Meksika tomonidan birgalikda oʻtkazilishi rejalashtirilgan va bu ilk bora uchta davlat tomonidan oʻtkaziladigan mundial boʻlishi mumkin.

JCH-2030 asosiy mezbonlari Marokash, Ispaniya va Portugaliya hisoblanadi. Shuningdek, ochilish o'yini va guruhdagi yana ikkita uchrashuv Lotin Amerikasi mamlakatlari hududida bo'lib o'tadi. Bular Urugvay, Argentina va Paragvay davlatlari ekanligi e'lon qilingan. Amaldagi FIFA prezidenti Janni Infantinoning aytishicha "JCH-2030 o'zgacha, mukammal turnir bo'ladi. Ushbu chempionat JCH musobaqalarining 100 yilligiga bag'ishlanadi. 2030-yili bo'lib o'tadigan mundial dunyoni har tomonlama birlashtirishga sababchi bo'ladi".

2034-yilgi jahon chempionatiga Saudiya Arabistoni mezbonlik qiladi va 2038-yilgi jahon chempionati mezbonligi hali aniqlanmagan.

2-asosiy savolning bayoni:

Sport, tinchlik va madaniyatni bog'lovchi muhim an'ana bo'lgan Olimpiya o'yinlarining tarixi ming yildan ortiq tarixga ega. Qadimgi yunonlar tomonidan tashkil etilgan ilk bayramlar ham bugungi kunda Olimpiya ruhining o'zagini tashkil etuvchi qadriyatlarni namoyish etdi. Bundan tashqari, antik davrda bir-biri bilan urushayotgan davlatlar sport musobaqalari davomida sulhga rioya qilganlar - bu an'ana bugungi kunda ham davom etmoqda, Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasi o'yinlarning har bir bahslari oldidan Olimpiya sulhini qabul qildi. O'yinlar tarixi nihoyatda boy va ming yilliklarni qamrab oladi.

Rasmiy o'yinlarning birinchi yozma dalillari miloddan avvalgi 776-yilga to'g'ri keladi, yunonlar olimpiya o'yinlarining har bir o'tkazilish joyi va vaqtini yurtishni boshlagan. Birinchi Olimpiya o'yinlari har to'rt yilda bir marta Zevs hudosi sharafiga o'tkazilgan. O'shandan beri Pif yoki Delfiy o'yinlarida musiqa, qo'shiq aytish, shariyat va teatr kabi bir qator badiiy tadbirlar tashkil etildi.

Milodiy 393-yilda Rim imperatori Feodesey I Olimpiada o'yinlarini butparastlikni rag'batlantirayotganini aytib, diniy sabablarga ko'ra o'yinlarni taqiqlab qo'ydi. O'yinlar zamonaviy davrgacha qayta tiklanmadi.

XIX asrning oxirida xalqaro sport tadbirini qayta tiklash bo'yicha bir qator tashabbuslar amalga oshirildi, ammo butunjahon sport harakati o'rtasida muvofiqlashtirish yo'qligi sababli muvaffaqiyatsizlikka uchradi - bir kishi Parijda asosiy manfaatdor tomonlarni birlashtirishga qaror qilmaguncha. Shunday qilib,

Olimpiya o'yinlari baron Per de Kuberten tomonidan tashkil etilgan va 1894-yil 16-23 iyun kunlari Sorbonna universitetining Katta amfiteatrda bo'lib o'tgan birinchi Olimpiya kongressida qayta tiklandi. Ikki ming kishi, shu jumladan 24 sport tashkiloti va klublari vakillaridan 58 nafar fransuz delegati ishtirok etdi. Belgiya, Buyuk Britaniya, Gretsiya, Irlandiya, Italiya, Rossiya, Ispaniya, Shvetsiya va AQShdan 13 ta xorijiy sport federatsiyasidan 20 nafar delegat ishtirok etdi.

Kongress 23-iyun kuni yakuniga yetgach, Olimpiya o'yinlari qayta tug'ildi va [Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi](#) (XOQ) tuzildi. Baron Per de Kuberten olimpizm va Olimpiya harakati qadryatlariga quyidagilar kirishini e'lon qildi:

sportning asosini tashkil etuvchi jismoniy va ruhiy fazilatlarni rivojlantirishga ko'maklashish;

urushlarsiz, tinch dunyo qurishga yordam berish maqsadida yoshlarni sport orqali o'zaro tushunish va do'stlik ruhida tarbiyalash;

olimpiya g'oyalarini butun dunyo bilan baham ko'rish va xalqaro hayrixohlik tuyg'usini yaratish;

har to'rt yilda bir marta o'tkaziladigan Olimpiya o'yinlari uchun butun dunyo sportchilarni bir joyga jamlash.

Zamonaviy davrning birinchi yozgi Olimpiya o'yinlari 1896-yil aprel oyida Afinada, qadimgi o'yinlar o'tkazilgan mamlakatda bo'lib o'tdi. Parij 1900-yilda ikkinchi olimpiya o'yinlariga mezbonlik qildi.

1900-yil Parij Olimpiya o'yinlarida ayollar birinchi marta raqobatlashdi. Birinchi ayol olimpiya chempioni Uimbldonda besh marta g'olib chiqqan britaniyalik tennischisi Sharlotta Kuper bo'lgan. Jami 997 nafar sportchidan 22 nafari ayollar bo'lib, ular faqat beshta sport turi bo'yicha: [tennis](#), [yelkanli sport](#), kroket, [ot sporti](#) va [golf bo'yicha](#) bellashgan. Ushbu sport turlaridan faqat golf va tennis faqat ayollar musobaqalarini o'z ichiga olgan edi. Olimpiya xartiyasiga ko'ra, XOQning vazifasi "erkaklar va ayollar tengligi tamoyilini amalga oshirish maqsadida barcha darajadagi va barcha tuzilmalarda ayollarni sport bilan shug'ullanishni rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlashdir". Olimpiada o'yinlarida ayollar ishtiroki keskin oshdi; 2020-yilgi Tokio Olimpiya o'yinlarida qatnashadigan sportchilarning

48,9 foizi ayollar tashkil qilgan. 1984-yilgi Los-Anjelesdagi o'yinlarda bu ko'rsatkich 23 foiz va 1964-yilgi Tokio o'yinlarida atigi 13 foizdan keskin farq qildi. XOQ xalqaro federatsiyalar, shuningdek, Olimpiya o'yinlari tashkiliy qo'mitalari bilan 20 yildan ortiq vaqt davomida o'yinlarda ayollar o'rtasidagi musobaqalar sonini ko'paytirish bo'yicha hamkorlik qilib kelmoqda. Ayollar o'rtasidagi boks musobaqasini qo'shib, 2012-yilda Londonda bo'lib o'tgan o'yinlar Olimpiya dasturidagi barcha sport turlari bo'yicha ayollar ishtirok etgan birinchi o'yin bo'ldi. 2016-yilda Rioda bo'lib o'tgan Olimpiya o'yinlarida sportchilarning 45 foizi (jami 11 238 nafardan 5 059 nafari) ayollar edi. 2021-yilgi Tokio o'yinlari hozirgacha eng ko'pi ayollar ishtirok etgan olimpiya o'yinlari bo'lib turibdi.

2024-yilda Parijda bo'lib o'tadigan yozgi Olimpiada o'yinlari gender tenglikka to'liq amal qilingan tarixda birinchisi bo'ladi, dedi olimpiya o'yinlari tashkiliy qo'mitasining sport direktori Aureli Merlet. 2024-yilgi Olimpiada taqdimoti Xalqaro olimpiya qo'mitasining (XOQ) Tokiodagi 138-sessiyasi doirasida bo'lib o'tdi. "Biz Parij-2024 gender tengligi to'liq ta'minlangan birinchi o'yin bo'lishini e'lon qilishdan mamnunmiz. XOQ tavsiyalaridan kelib chiqib, biz Olimpiadada chinakam to'liq tenglikka erishish uchun biroz oldinga bormoqchimiz. Keling, tashkiliy qo'mitadan boshlaylik. Biz gender tengligi nafaqat sportchilar, balki O'yinlar davomida ishtirok etganlar orasida ham bo'lishini istaymiz" degan edi A.Merlet.

Olimpiya o'yinlarining asrlar davomida rivojlanishi:

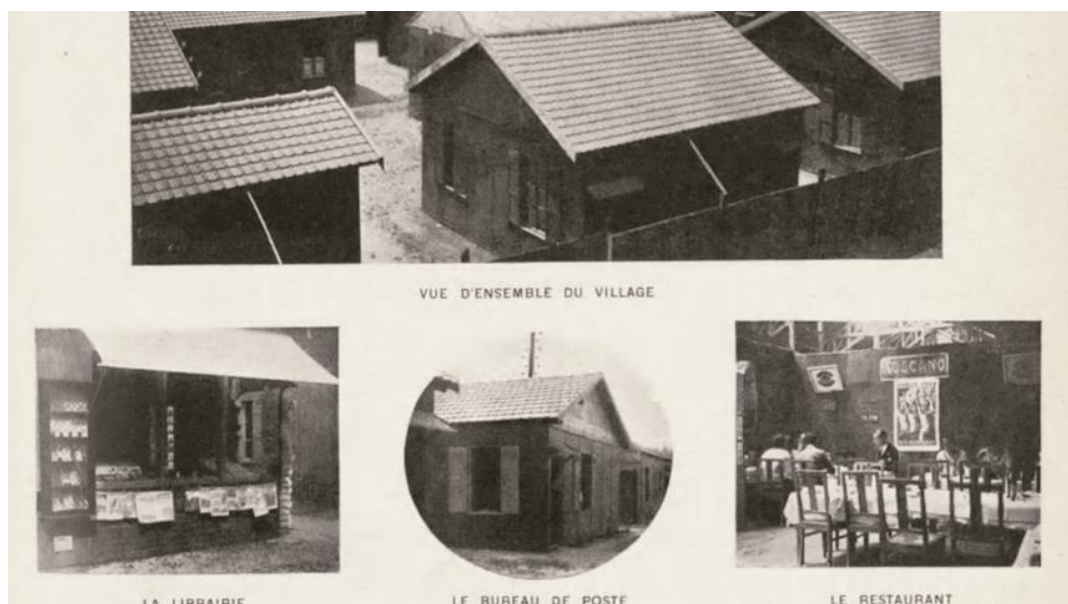
1904-yil Sent-Luisdagi (Missuri) Olimpiya o'yinlari sovrindor sportchilar uchun birinchi oltin, kumush va bronza medallarini taqdim etildi, shuningdek, Olimpiya o'yinlarida qatnashgan birinchi taniqli nogiron sportchi Jorj Eyserni ham o'z ichiga oldi. U gimnastika bo'yicha oltita medalni qo'lga kiritdi, shundan uchta oltin bo'lgan.

1912-yilda Stokgolmda bo'lib o'tgan Olimpiya o'yinlari birinchi bo'lib barcha besh qit'adan Olimpiya halqalari bilan ifodalangan raqobatchilarni o'z ichiga oldi. Shuningdek, ayollar suzish musobaqalarida debyut qilgan yil edi.

1912-yildan 1948-yilgacha badiiy tanlovlar Per de Kuberten tashabbusi bilan zamonaviy Olimpiya o'yinlarining bir qismi edi. Medallar sportga oid san'at asarlari uchun beshta yo'nalish bo'yicha topshirildi: arxitektura, adabiyot, musiqa, rasm va haykaltaroshlik. 1920-yilda o'yinlar Birinchi jahon urushi tufayli 1916-yilda bekor qilinganidan keyin davom etdi. Olimpiya bayrog'i va Per de Kuberten tomonidan yozilgan [Olimpiya qasami](#) Antverpendagi o'yinlarda ochildi.

“Olimpiada o'yinlarida Vatanimiz sha'ni va sport shon-shuhrati uchun jasorat ruhida ishtirok etishga qasamyod qilamiz”.

1924-yil Olimpiya o'yinlari Fransiyada ikkinchi va uchinchi marta - yanvardan fevralgacha Shamonida birinchi qishki Olimpiya o'yinlari, keyin esa yozda, yozgi olimpiya o'yinlari Parijda o'tkazildi. 1896-yildan beri Per de Kuberten tomonidan qo'llanilgan va ruhoniy Anri Didondan olingan “citius, altius, fortius” (tezroq, balandroq, kuchliroq) Olimpiya shiori ham o'sha yili qo'llanilgan. 1924-yil yana bir olimpiya o'yinlari an'alaridan biri yuzga chiqdi. Parijdagi Olimpiya o'yinlari uchun birinchi Olimpiya qishlog'i qurib bitkazildi (20-rasm), shundan so'ng olimpiya o'yinlari o'tkaziladigan shaharda olimpiya qishlog'i quriladigan bo'ldi.

20-rasm. Kolombes birinchi Olimpiya qishlog'i va sportchilar uchun mavjud xizmatlar.

1932-yil Nyu-Yorkning Leyk-Plasid shahrida bo‘lib o‘tgan Qishki Olimpiya o‘yinlarida ayol sportchi birinchi marta Olimpiya delegatsiyasining bayroqdori sifatida harakat qildi; Bu ayol Buyuk Britaniyalik figurali uchuvchi Molli Fillips edi.

1936-yil Qishki va yozgi Olimpiya o‘yinlari Germaniyada, Garmish-Partenkirxen va Berlinda bo‘lib o‘tdi. Birinchi marta ochilish marosimi televideniya jonli efirda namoyish etildi - bu o‘sha vaqtlar uchun aql bovar qilmaydigan hodisa bo‘lgan. Germaniya ko‘chalari va hiyobonlariga o‘rnatilgan katta ekranlar va televizorga ega bo‘lgan bir nechta uy xo‘jaliklari o‘rtasida 150 000 ga yaqin tomoshabin bevosita o‘yinlarni tomosha qilishgan. Shuningdek 1936-yildagi o‘yinlarda birinchi marta Olimpiya alangasi paydo bo‘ldi.

1940-1944 yillar davom etgan Ikkinchi jahon urushi sababli XII va XIII Olimpiya o‘yinlari bekor qilingan.

1948-yilda Sent-Morits(Shveytsariya)da bo‘lib o‘tgan qishki Olimpiya o‘yinlari “Yangilanish o‘yinlari” deb nomlandi.

1960-yil To‘qqizinchi Stok Mandevil o‘yinlari Olimpiya o‘yinlari bilan bir shaharda, bir hafta o‘tgach, Rimda bo‘lib o‘tdi. Ushbu tadbir tarixdagi birinchi Paralimpiya o‘yinlari hisoblanadi.

1968-yil Grenobl Olimpiya o‘yinlari birinchi marta televizorda jonli va rangli translyatsiya qilindi.

1988-yil Seuldagi yozgi olimpiya o‘yinlari vaqtida Olimpiya va Paralimpiya o‘yinlari bir necha kunlik farq bilan bitta shaharda bo‘lib o‘tdi, shundan keyin bu ana’ana hozirgi kungacha davom etib kelmoqda.

1994-yil Qishki olimpiya o‘yinlari 1992-yilda Albertvildagi so‘nggi Qishki o‘yinlardan ikki yil o‘tgach, Lillexammerda bo‘lib o‘tdi. Bu o‘zgartirish Qishki o‘yinlar yozgi Olimpiya o‘yinlari bilan bir yilda o‘tkazilmasligi uchun qilindi. Shu bilan yozgi hamda qishki olimpiya o‘yinlari har ikki yillik farqi bilan o‘tkazilib kelinmoqda.

1996-yil Olimpiya tarixida birinchi marta Atlantadagi yozgi Olimpiya o‘yinlarida barcha 197 Milliy Olimpiya Qo‘mitalari (MOQ) musobaqalarda ishtirok etishdi. Ushbu MOQLardan 79 tasi medal, 53 tasi oltin medalni qo‘lga kiritdi.

1996-yil italiyalik [kamondan](#) o'q otish bo'yicha sportchi Paola Fantato Olimpiya va Paralimpiya o'yinlarida qatnashgan birinchi sportchi bo'ldi.

2000-yil Sidneydagi yozgi Olimpiya o'yinlarida Shimoliy va Janubiy Koreya ochilish marosimida bir bayroq ostida chiqib kelishdi (21-rasm). Bu ikki davlat o'rtasidagi diplomatik munosabatlar 1950-1953 yillardagi Koreya urushidan keyin misli ko'rilmagan tinchlik ramzi edi.

21-rasm. Koreya yarim oroli tasviri tushirilgan bayroq ko'targan birlashgan koreys delegatsiyasi.

2004-yil [futbol](#) bo'yicha Iroq olimpiya terma jamoasi Afinadagi yozgi olimpiya o'yinlarida butun dunyo nazarini o'ziga qaratdi. Iroqda urush mamlakatini vayron qilishiga qaramay, jamoa turnirning yarim finaliga chiqdi va bu iroqliklar va butun dunyoni o'z mamlakatlaridagi notinch vaziyatdan ozgina bo'lsada chalg'ita oldi. O'sha yili Olimpiya mash'alasi birinchi marta Afinaga qaytishdan oldin dunyodagi barcha qit'alarni kezib chiqqan edi.

2010-yil O'smirlar o'rtasidagi Olimpiya o'yinlariga start berildi. Bunda 15 yoshdan 18 yoshgacha bo'lgan sportchilar uchun xalqaro [sport tadbiri bo'lib, Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi](#) tomonidan tashkil etiladi. O'yinlar har to'rt yilda bir marta joriy [Olimpiya o'yinlari](#) formatiga mos keladigan yozgi va qishki turlari o'tkaziladi. Birinchi yozgi o'smirlar olimpiya o'yinlari Singapurda [2010-yil](#) 14-avgustdan 26-avgustgacha bo'lib o'tgan bo'lsa, birinchi qishki olimpiya o'yinlari

[2012-yil](#) 13-yanvardan 22-yanvargacha [Avstriyaning Insbruk](#) shahrida bo‘lib o‘tgan. Bu Olimpiya harakatining yosh avlod hamda ta‘limga bo‘lgan qat’iy qarashlarining isboti ekanligini tasdiqladi.

2014-yil 8-dekabr kuni Monakoda XOQning 127-sessiyasi bo‘lib o‘tdi va Olimpiya Xartiyasiga quyidagi qo‘shimchalar kiritilishi bir ovozdan ma’qullandi: “irqi, dini, siyosati, jinsi yoki boshqa sabablarga ko‘ra mamlakat yoki shaxsga nisbatan kamsitishning har qanday shakli, olimpiya harakatlariga mos kelmaydi”.

Hozirgi kunga kelib Olimpizm o‘zining barcha xalaqlar va sportchilar uchun tinchlikni targ‘ib qilishi bilan tavsiflanadi, bu uning doimiy rivojlanishi va har bir qit’ada butun dunyo bo‘ylab mavjudligi bilan namoyon bo‘ladi. XOQga 206 ta MOQ a‘zo, masalan, BMTga a‘zo davlatlar soni 193 tani tashkil qiladi.

Zamonaviy yozgi Olimpiya o'yinlari o'tkazilgan shaharlar.

1-jadval

№	O'tkazilgan yillar	Boshlangan kun	Yakunlangan kun	O'tkazilgan shahar	Davlat	Ishtirokchi davlatlar soni	Sport turlari soni
I	1896	6 aprel	15 aprel	Afina	Gretsiya	14	9
II	1900	14 may	28 oktyabr	Parij	Fransiya	24	20
III	1904	1 iyul	23 noyabr	Sent-Luis	AQSh	12	18
IV	1908	13 iyul	31 oktyabr	London	Buyuk Britaniya	22	22
V	1912	5 may	27 iyun	Stokgolm	Shvetsiya	28	24
VI	1916	-	-	Berlin	Germaniya	-	-
VII	1920	14 avgust	29 avgust	Antverpen	Belgiya	29	26
VIII	1924	5 iyul	27 iyul	Parij	Fransiya	44	17
IX	1928	17 may	12 avgust	Amsterdam	Gollandiya	46	14
X	1932	30 iyul	14 avgust	Los-Anjelas	AQSh	37	14
XI	1936	1 avgust	16 avgust	Berlin	Germaniya	51	19
XII	1940	-	-	Tokio → Xelsinki	Yaponiya → Finlandiya	-	-
XIII	1944	-	-	London	Buyuk Britaniya	-	-
XIV	1948	29 iyul	14 avgust	London	Buyuk Britaniya	59	17
XV	1952	19 iyul	3 avgust	Xelsinki	Finlandiya	69	17
XVI	1956	22 noyabr	8 dekabr	Melburn	Avstraliya	67	17
XVII	1960	25 avgust	11 sentabr	Rim	Italiya	83	17
XVIII	1964	10 oktabr	24 oktabr	Tokio	Yaponiya	93	19
XIX	1968	12 oktabr	27 oktabr	Mexiko	Meksika	112	20
XX	1972	26 avgust	10 sentabr	Myunxen	Germaniya	121	23
XXI	1976	17 iyul	1 avgust	Monreal	Kanada	92	21
XXII	1980	19 iyul	3 avgust	Moskva	Sobiq ittifoq	80	21
XXIII	1984	28 iyul	12 avgust	Los-Anjelas	AQSh	140	23
XXIV	1988	17 sentabr	2 oktabr	Seul	Janubiy Koreya	159	27
XXV	1992	25 iyul	9 avgust	Barselona	Ispaniya	169	32
XXVI	1996	19 iyul	4 avgust	Atlanta	AQSh	197	26
XXVII	2000	15 sentabr	1 oktabr	Sidney	Avstraliya	199	28
XXVIII	2004	13 avgust	29 avgust	Afina	Gretsiya	201	28
XXIX	2008	8 avgust	24 avgust	Pekin	Xitoy	204	28
XXX	2012	27 iyul	12 avgust	London	Buyuk Britaniya	204	26
XXXI	2016	5 avgust	21 avgust	Rio-de-Janeyro	Braziliya	207	28
XXXII	2020	29 iyul	9 avgust	Tokio	Yaponiya	205	32
XXXIII	2024	26 iyul	11 avgust	Parij	Fransiya		
XXXIV	2028	21 iyul	6 avgust	Los-Anjeles	AQSh		
XXXV	2032	23-iyul	8-avgust	Brisben	Avstraliya		

MUHOKAMA UCHUN SAVOLLAR:

1. Jahon chempionati tashkil etilishiga qanday tarixiy omillar sabab bo'lgan deb o'ylaysiz?
2. 1930-yilgi ilk jahon chempionatining o'tkazilishida qanday qiyinchiliklar mavjud bo'lgan?
3. Osiyo kubogining rivojlanishi va nufuzi yillar davomida qanday o'zgargan?
4. Osiyo chempionatida qaysi davlatlarning doimiy ustunligi nimaga bog'liq?
5. Olimpiya futbol musobaqasi nega ba'zi yillarda jahon chempionati darajasida e'tibor qozona olmagan?
6. 23 yoshgacha bo'lgan futbolchilar ishtirok etishi qoidasi Olimpiya turniriga qanday ta'sir ko'rsatgan?
7. Jahon chempionatining formatida vaqt o'tishi bilan amalga oshirilgan o'zgarishlar futbol sifatiga qanday ta'sir ko'rsatgan?
8. Osiyo futbol konfederatsiyasi (AFC) xalqaro futbol rivojiga qanday hissa qo'shgan deb baholaysiz?
9. Jahon chempionatlarida VAR texnologiyasining joriy etilishi o'yin jarayoniga qanday ijobiy va salbiy ta'sir ko'rsatgan?
10. Osiyo va Jahon chempionatlarida futbol ommaviyligini oshirishda iqtisodiy omillar qanchalik rol o'ynaydi?

ADABIYOTLAR:

1. R.I.Nurimov, Futbol nazariyasi va uslubi. O'quv qo'llanma. Ch.: 2022.
2. R.A.Akramov, Futbol. Darslik T.: 2006.
3. Sh.X.Isroilov, Sport pedagogik mahoratini oshirish (futbol). Darslik T.:2015.
4. Sh.X. Isroilov, Z.R. Nurimov, Sh.U. Abidov, S.R. Davletmuratov, A.A. Karimov, Sport va harakatli o'yinlar (Futbol). Darslik T.: 2017.
5. R.I.Nurimov, (Futbol). Darslik T.: 2015.

6. Теория и методика футбола: учебник / под общ. ред. В. П. Губы и А. В. Лексакова. – М.: “Спорт”, 2015. – 568 с.

7. Afc asian cup history book. UAE.: 2019.

8. theifab.com

9. fifa.com

10. afc.com

11. pfl.uz

12. ufa.uz

GLOSSARIY

1. FIFA (Federation Internationale de Football Association) – Futbolni jahon miqyosida boshqaruvchi tashkilot.

2. Jahon chempionati (World Cup) – FIFA tomonidan har 4 yilda bir marta o‘tkaziladigan eng yirik futbol turniri.

3. Urugvay 1930 – Dunyodagi ilk jahon chempionati o‘tkazilgan davlat va yil.

4. AFC (Asian Football Confederation) – Osiyo futboli boshqaruv organi.

5. Osiyo Kubogi (AFC Asian Cup) – Osiyo qit’asining eng nufuzli futbol musobaqasi.

6. Olimpiya o‘yinlari futboli – Olimpiya dasturiga kiritilgan futbol musobaqalari (erkaklar va ayollar).

7. U-23 qoidasi – Olimpiya futbolida erkaklar jamoalariga qo‘yiladigan 23 yosh cheklovi.

8. Kengaytirilgan format – FIFA Jahon chempionatining ishtirokchi jamoalar sonini ko‘paytirish qarori.

9. VAR (Video Assistant Referee) – Hakamga yordam beruvchi video qayta ko‘rish texnologiyasi.

10. Kvalifikatsiya bosqichi – Jamoalarning chempionatga chiqish uchun o‘tadigan saralash bosqichi.

11. Final bosqichi – Musobaqaning asosiy qismi, saralashdan o‘tgan jamoalar ishtirok etadigan turnir.

12. Oltin to'p (Golden Ball) – Jahon chempionatining eng yaxshi futbolchisiga beriladigan mukofot.
13. Oltin butsa (Golden Boot) – Musobaqa davomida eng ko'p gol urgan futbolchiga beriladigan sovrin.
14. Mezbon davlat – Musobaqani o'tkazuvchi mamlakat.
15. Qit'alararo pley-off – Turli qit'alardan jamoalar jahon chempionatiga chiqish uchun o'ynaydigan hal qiluvchi o'yinlar.
16. Ayollar jahon chempionati – Ayollar futbolida FIFA tomonidan tashkil etiladigan eng nufuzli turnir.
17. Olimpiya chempioni – Olimpiya futbol musobaqasi g'olibi bo'lgan jamoa.
18. Futbol federatsiyasi – Mamlakat ichida futbolni boshqaruvchi rasmiy tashkilot.
19. Reyting tizimi (FIFA Ranking) – Milliy jamoalarning kuchini baholovchi xalqaro reyting.
20. Superqudratli jamoalar – Jahon chempionatlarida doimiy yuqori natija ko'rsatib keladigan davlatlar (Braziliya, Germaniya, Italiya).

MAVZUNI MUSTAHKAMLASH UCHUN TEST SAVOLLARI:

1. Dunyodagi ilk futbol bo'yicha jahon chempionati qaysi yilda o'tkazilgan?
- A) 1924
 - B) 1930 ✓
 - C) 1934
 - D) 1942
2. 1930-yilgi ilk jahon chempionati qaysi davlatda bo'lib o'tgan?
- A) Argentina
 - B) Braziliya
 - C) Urugvay ✓
 - D) Chili
3. Futbol bo'yicha Osiyo Kubogi birinchi marta qachon o'tkazilgan?
- A) 1930
 - B) 1948
 - C) 1956 ✓
 - D) 1964

4. Osiyo Kubogini eng ko‘p marta yutgan davlat qaysi?

- A) Yaponiya ✓
- B) Saudiya Arabistoni
- C) Janubiy Koreya
- D) Eron

5. Olimpiya o‘yinlarida futbol ilk bor qaysi yili o‘tkazilgan?

- A) 1896
- B) 1900 ✓
- C) 1904
- D) 1912

6. Olimpiya futbolida 23 yosh cheklovi qoidasining joriy etilishi qaysi yilga to‘g‘ri keladi?

- A) 1984
- B) 1992 ✓
- C) 2000
- D) 2004

7. FIFA Jahon chempionati formatining 32 ta jamoaga kengaytirilishi qachon amalga oshirilgan?

- A) 1990
- B) 1994
- C) 1998 ✓
- D) 2002

8. VAR texnologiyasi birinchi marta qaysi jahon chempionatida qo‘llangan?

- A) 2010
- B) 2014
- C) 2018 ✓
- D) 2022

9. Osiyo futbol konfederatsiyasi (AFC) qaysi yilda tashkil etilgan?

- A) 1948
- B) 1954 ✓
- C) 1958
- D) 1962

10. Olimpiya futbol musobaqalarida ayollar futboli ilk bor qaysi yili kiritilgan?

- A) 1988
- B) 1992
- C) 1996 ✓
- D) 2000

